

”Det man kan gjøre noe med...”

Kommunikasjon i lærergrupper

Gardermoen 18.09.08

Frank Rafaelsen

Generelt om kommunikasjon

- Fra latin: communicare, «gjøre felles»
- Kommunikasjon er uunngåelig
- Mange former for kommunikasjon
- Mer enn utveksling av kunnskap
- Kommunikasjon som ritual
- Relasjoner = kommunikasjon

Kommunikasjon i systemteori

- Informativ og formativ
- Sirkulære og selvforsterkende samspill
 - A maser fordi B er passiv. B er passiv fordi A maser
- Samspill danner mønstre som både kan være vanskelig få øye på og bryte.
- Å bryte et mønster for kommunikasjon krever tilførsel av ny informasjon.
- Samspillet må punkteres

Kommunikasjon i lærergrupper: begrensninger og muligheter

- Organisering på tvers
- Veisøkers privilegium
- Veisøkers forpliktelse
- Veiledning av kolleger
- Støtte og utfordring
- Analysemodellen som mal
- Forpliktelse og lojalitet
- Forventning om metakommunikasjon

Kommunikasjon i lærergrupper: Et eksempel

- Etter Val Flaatten og Tinnesand (2006):
- Hyggelig, lett humoristisk tone
- Kommunikasjon med mye støtte
- Ofte påstander, sjelden åpne innspill som søker ny forståelse
- Lite reell metakommunikasjon
- **Mest fokus** på var elevens egenskaper og hjemmeforhold. **Noe fokus** på elevens relasjoner til medelever. **Minst fokus** på lærerens relasjon til elevene/klasseledelse
- Opptatt av det man kan gjøre noe med

To "grøftekanter" for kommunikasjon i lærergrupper:

1. Lærergrupper som arena for refleksjonsgymnastikk
2. Lærergrupper som transformasjonsinstans.

Lærergrupper som transformasjonsinstans

- Etter Latour (Schaanning 1997):
- En teori om hvordan sikkerhet og sannhet blir skapt
- Endrer utsagnsmodalitet: Mer eller mindre rom for tvil.
 - Spekulasjoner og gjetninger "Det er kanskje slik at..."
 - Usikre påstander "Det hevdes at..."
 - Antagelser "Det er vanlig å anta at..."
 - Fakta "Det er som kjent..."
 - Utematiserte antakelser "Her ser vi at..."
- Tvil og usikkerhet transformeres til sannhet.
- Symmetrisk kommunikasjon
- Forenkler handling på bekostning av refleksjon.

...eller arena for refleksjonsgymnastikk

- Etter Hellesnes (1997): refleksjonsatleter
- Alt kan problematiseres
- Ingen svar er bedre enn andre
- Refleksjonen er mål i seg selv
- Metakommunikasjon blir kommunikasjon
- Synspunkter, ikke konklusjoner
- Enighet ikke en målsetning.
- Komplementær kommunikasjon
- Forenkler problematisering på bekostning av handling

Det man kan gjøre noe med ...som veileder

- Stille spørsmålstegn ved ordvalg og språkbruk.
- Etterspørre de tre perspektivene
- Fokuserer på metakommunikative strategier
- Fremelske en både-og-holdning
- Hensiktsmessig presentasjon av sak
- Balansere graden av støtte og utfordring
- Fremme trygghet og forpliktelse
- Like viktig å identifisere hva som ikke blir sagt

- Problematisere forståelsen av hva man kan gjøre noe med

Hvordan skape en forskjell som utgjør en forskjell?

Spørsmål som kan tilføre ny informasjon
(Etter Liv Gjems 1995)

- Spørsmål som utforsker forskjeller
- Effektspørsmål
- Triadiske spørsmål
- Hypotetiske spørsmål

Spørsmål som utforsker forskjeller

Dette innebærer å stille spørsmål om forskjeller mellom:

- **Personer:** "Hvem blir mest berørt av...", "Hvem reagerer sterkest..."
- **Relasjoner:** "Hvem har best kontakt med eleven...", "Hvordan opplever du samarbeidet med..."
- **Ideer, Observasjoner, vurderinger og verdier:** "Hvordan forklarer foreldrene oppførselen...", "Hva skiller dine kollegers oppførsel..."
- **Opplevelser knyttet til fortid eller framtid:** "Hvordan opplevde du endringene i klassen...", "Hvordan har du endret deg..."

Hensikten med utforskende spørsmål

- Få tak i ulikheter i forståelse/tenkesett
- Avdekke forskjeller i teori- og praksissyn
- Påpeke nyanser og synliggjøre nye handlingsalternativ

Effektspørsmål

- Handler om hvilken virkning en væremåte, handling eller framgangsmåte kan ha på andre, f.eks. på en elev eller kollega.
 - *”Hvordan tror du de andre elevene vil reagere på dette?”*
- Handler om hvordan andres væremåte og handlinger har effekt på en selv:
 - *”Hvordan synes du denne atferden har innvirket på din hverdag?”*
- Avgjørende å få innsikt i hvordan man påvirker og blir påvirket i her-og-nå situasjonen

Hensikten med Effektspørsmål

- Klarlegge *gjensidigheter* i hendelsene.
- Oppmerksomheten rettes mot det veisøker har observert hos seg selv og andre.
- Spørsmålene beveger seg i nåtid, ikke mot hensikter bak handling.

Triadiske spørsmål

Fokuserer på hvordan en tredje part forstår, eller reagerer på samhandling mellom to andre.

- *"Hvordan tror du din "to-lærer" reagerer på den måten du forholder deg til Ronny på?"*
- *"Hvordan tror du Ronnys foreldre forholder seg til det han sier hjemme om «matte»-timene?"*
- *"Hva tror du moren tenker om at du aldri **spør henne** om noe som har med sønnen å gjøre?"*

Hensikten med Triadiske spørsmål

- Å få fatt i hvordan en situasjon eller relasjon mellom to påvirker en tredje person
- Hvilke effekter tredje parts reaksjoner har på deltakerne som er oppe i saken
- Ved bruk av triadiske spørsmål økes deltakernes evne til å ***bli sin egen observatør***. Refleksivitet

Hypotetiske spørsmål

- Framtidsorienterte spørsmål som skal stimulere til å overveie alternative muligheter
 - ”Hvis du skulle endre på dine rutiner, hvordan ville du gå fram?”
 - ”Hva skal til for at du skal oppleve forbedring?”
- Kan også få fram forskjeller mellom nåtid og framtid.
 - ”Om du lar saken være, hvordan tror du det vil være om seks måneder?”

Hensikten med Hypotetiske spørsmål

- En friere refleksjon over hva som betyr noe her og nå.
- Synliggjøre nye innfalsvinkler og handlingsalternativer.
- Letter å løse seg fra en fastlåst situasjonsforståelse.

Oppsummering

*Gud gi meg sinnsro
til å godta det jeg ikke kan gjøre noe med,
til å endre det jeg kan gjøre noe med,
og visdom til å forstå forskjellen*

Reinhold Niebuhr

Litteraturliste

- Andersen, Tom (1994) Reflekterende prosesser.
- Eliassen, Helge og Jaakko Seikkula(red.) (2006) Reflekterende prosesser i praksis. Universitetsforlaget: Oslo
- Gjems, Liv (1995): Veiledning i profesjonsgrupper. Et systemteoretisk perspektiv på veiledning. Universitetsforlaget
- Hellesnes, Jon (1995) Ein utdana mann og eit dana menneske. I: Dale, Erling Lars (red): Pedagogisk filosofi.
- Rasmussen, Jens (1998): Sosialisering og læring i det refleksive moderne. Cappelen Akademisk forlag: Oslo
- Schaanning, Espen (1997): Vitenskap som skapt viten.
- Tinnesand, Torunn & Sandra Val Flaatten (2006) Læring, kommunikasjon og samspill i lærergrupper.